ePublishing
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

Τόμ. 1 (2018)

11ο Πανελλήνιο και Διεθνές Συνέδριο «Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση»

Εκπαιδευτική ηγεσία και ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαίδευση: Μία μελέτη περίπτωσης

Θεόδωρος Τζιόκας, Παναγιώτης Τσιωτάκης, Αθανάσιος Τζιμογιάννης

Βιβλιογραφική αναφορά:

Τζιόκας Θ., Τσιωτάκης Π., & Τζιμογιάννης Α. (2022). Εκπαιδευτική ηγεσία και ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαίδευση: Μία μελέτη περίπτωσης. *Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση*, *1*, 157–164. ανακτήθηκε από https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/cetpe/article/view/4196

Εκπαιδευτική ηγεσία και ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαίδευση: Μία μελέτη περίπτωσης

Θεόδωρος Τζιόκας, Παναγιώτης Τσιωτάκης, Αθανάσιος Τζιμογιάννης
ttziok@gmail.com, ptsiotakis@uop.gr, ajimoyia@uop.gr
Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Περίληψη

Η ένταξη των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών στην εκπαίδευση αποτελεί διεθνώς κεντρική προτεραιότητα της εκπαιδευτικής πολιτικής και, παράλληλα, ένα ανοικτό πρόβλημα της εκπαιδευτικής έρευνας. Ο ρόλος της εκπαιδευτικής ηγεσίας στην ενσωμάτωση των ΤΠΕ στις εκπαιδευτικές πρακτικές που υιοθετούνται στα σχολεία είναι ένα θέμα το οποίο δεν έχει ερευνηθεί συστηματικά στη χώρα μας. Η παρούσα μελέτη περίπτωσης διερευνά τις απόψεις εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για το ρόλο του διευθυντή-ηγέτη της σχολικής μονάδας σε σχέση με την ένταξη των ΤΠΕ στις διδακτικές και μαθησιακές πρακτικές του σχολείου. Πρόκειται για μία μελέτη περίπτωσης μέσω ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου, που έγινε σε δείγμα 202 εκπαιδευτικών του νομού Κορινθίας. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι ο διευθυντής της σχολικής μονάδας πρέπει να έχει το ρόλο του ηγέτη, ο οποίος έχει όραμα και διαμορφώνει κατάλληλη ψηφιακή κουλτούρα στο σχολείο, υποστηρίζει τους εκπαιδευτικούς και παίρνει πρωτοβουλίες ένταξης των ΤΠΕ στο σχολείο του.

Λέξεις κλειδιά: ένταξη των ΤΠΕ στα σχολεία, εκπαιδευτική ηγεσία, απόψεις εκπαιδευτικών

Εισαγωγή

Η ενσωμάτωση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) στην εκπαιδευτική διαδικασία αποτελεί σημαντική προτεραιότητα εκπαιδευτικής πολιτικής τόσο στη χώρα μας όσο και διεθνώς (Ψηφιακό Σχολείο, 2015· European Commission, 2013· OFSTED, 2011· US Department of Education, 2010). Οι σχετικοί σχεδιασμοί κατευθύνονται από τη σύγχρονη παιδαγωγική, καθώς: α) εστιάζουν στην ανάπτυξη δυναμικών περιβαλλόντων μάθησης που ενισχύονται με ΤΠΕ, και β) υιοθετούν μαθητοκεντρικές προσεγγίσεις για τη μάθηση, μέσα από αυθεντικές μαθησιακές δραστηριότητες που προωθούν τη δημιουργικότητα, την κριτική σκέψη και τη συνεργασία μεταξύ των μαθητών (Dede, 2011· P21, 2009· Voogt et al., 2013).

Η βιβλιογραφία δείχνει ότι οι εκπαιδευτικοί έχουν ενισχύσει τις ψηφιακές τους ικανότητες και χρησιμοποιούν λογισμικά, δικτυακές τεχνολογίες και πόρους ψηφιακού περιεχομένου για τη βελτίωση του εκπαιδευτικού τους έργου. Όμως, η εφαρμογή των ΤΠΕ στην πράξη είναι συνήθως περιφερειακή και, συνήθως, αποτελεί ένα ξεχωριστό-πρόσθετο γεγονός στην τάξη στο πλαίσιο της δασκαλοκεντρικής διδασκαλίας (Jimoyiannis & Komis, 2007). Φαίνεται ότι οι εκπαιδευτικοί δεν καταφέρνουν να ολοκληρώσουν τις επιμέρους γνώσεις τους σε ένα αποτελεσματικό πλαίσιο ικανοτήτων, ώστε να σχεδιάσουν μαθησιακές δραστηριότητες με ΤΠΕ και να υποστηρίξουν καταστάσεις μάθησης που είναι αρκετά διαφορετικές σε σχέση με τις παραδοσιακές πρακτικές στην τάξη, π.χ. διερευνητικές, εποικοδομητικές ή συνεργατικές μαθησιακές δραστηριότητες (Ertmer et al., 2012· Jimoyiannis, 2010· Koh & Chai, 2014).

Η επισήμανση ότι το σχολείο ως εκπαιδευτικός οργανισμός αντιστέκεται στις αλλαγές και στην προώθηση καινοτόμων πρακτικών που απαιτούνται για την επιτυχή ένταξη των ΤΠΕ είναι πολύ παλιά (Cuban et al., 2001). Αυτό εξηγεί, σε μεγάλο βαθμό, γιατί η υιοθέτηση των ΤΠΕ από τα σχολεία είναι μια αργή διαδικασία, με τους εκπαιδευτικούς να χρειάζονται

χρόνο και υποστήριξη, ώστε να επανασχεδιάσουν τις διδακτικές τους πρακτικές με τις ΤΠΕ. Φαίνεται ότι σχολικοί παράγοντες, όπως ελλιπείς πόροι και υποδομές, περιορισμένη συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών, καθιερωμένη σχολική κουλτούρα και πρακτικές, καθώς και οι παραδοσιακές αντιλήψεις για τη διδασκαλία και τη μάθηση διαμορφώνουν ένα πλέγμα επιφυλακτικότητας και αντίστασης σε αλλαγές που δεν επιτρέπει στα σχολεία να αφομοιώσουν και να υιοθετήσουν νέα τεχνολογικά εργαλεία και εκπαιδευτικές πρακτικές (Ertmer & Ottenbreit-Leftwich, 2010· Jimoyiannis, 2008).

Συνεπώς, ο ρόλος των εκπαιδευτικών όσον αφορά την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στη μαθησιακή διαδικασία είναι καθοριστικός, δεδομένου ότι αυτοί καλούνται να επιλέξουν τα μέσα, τους στόχους και τους τρόπους αξιοποίησης των ΤΠΕ στη σχολική τάξη. Από την άλλη μεριά, φαίνεται σημαντικός ο ρόλος του διευθυντή ως εκπαιδευτικού ηγέτη της σχολικής μονάδας, ώστε η ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία να είναι βιώσιμη και εξελισσόμενη. Ανεξάρτητες έρευνες δείχνουν ότι οι διευθυντές σχολείων που υποστηρίζουν και καθοδηγούν τους εκπαιδευτικούς για την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στις πρακτικές τους έχουν σαφή εικόνα και εντάσσουν τις ΤΠΕ στους ευρύτερους σχεδιασμούς του σχολείου τους (Chang, 2012· Claro et al., 2017· Peled, Kali & Dori, 2011· Tondeur et al., 2008). Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, ο διευθυντής ως αποτελεσματικός ηγέτης εμψυχώνει, καθοδηγεί και θέτει το όραμα της ενσωμάτωσης των ΤΠΕ στο σχολείο (Anderson & Dexter, 2005·Afshari et al., 2009· Chang, 2012). Η ύπαρξη ενός κοινού οράματος μεταξύ διευθυντή και εκπαιδευτικών και οι πολιτικές ανάπτυξης που προωθεί παίζουν καθοριστικό ρόλο στην αποτελεσματική ενσωμάτωση των ΤΠΕ στις εκπαιδευτικές πρακτικές του σχολείου (Claro et al., 2017).

Παρότι στη διεθνή βιβλιογραφία αναφέρονται αρκετές έρευνες σχετικά με την εκπαιδευτική ηγεσία και την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία, το θέμα αυτό δεν έχει μελετηθεί στη χώρα μας. Η μελέτη του ρόλου του διευθυντή-ηγέτη του σχολείου, όπως αυτός αναδεικνύεται μέσα από τις απόψεις των εκπαιδευτικών, έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς αποτυπώνει καθημερινές εμπειρίες και πρακτικές, στάσεις και εμπόδια για την επιτυχή υλοποίηση των πολιτικών ένταξης των ΤΠΕ στα σχολεία. Στην εργασία αυτή παρουσιάζονται τα πρώτα ευρήματα μιας μελέτης περίπτωσης που αφορά στις απόψεις εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για το ρόλο του διευθυντή, ως εκπαιδευτικού ηγέτη, σχετικά με την ένταξη των ΤΠΕ στις εκπαιδευτικές πρακτικές που υιοθετούνται στα σχολεία.

Εκπαιδευτική ηγεσία και ένταξη των ΤΠΕ στα σχολεία

Ο σημαντικός ρόλος του διευθυντή της σχολικής μονάδας, και της εκπαιδευτικής ηγεσίας γενικότερα, σε σχέση με την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία έχει αναδειχθεί ήδη από την πρώτη περίοδο των σχεδιασμών πολιτικής για τις ΤΠΕ στην εκπαίδευση. Στη βιβλιογραφία αναφέρονται διάφοροι όροι που περιγράφουν τις προσεγγίσεις και τις στρατηγικές ηγεσίας για την ένταξη των ΤΠΕ στις εκπαιδευτικές πρακτικές που υιοθετούν εκπαιδευτικοί και σχολεία, όπως *ICT leadership* (Yee, 2000), *school technology leadership* (Anderson & Dexter, 2005) και *e-leadership* (Gurr, 2004).

Σύμφωνα με τον Selwyn (2011) υπάρχουν δύο σχετιζόμενες κουλτούρες ηγεσίας στα σχολεία: η *διοικητική* και η *ακαδημαϊκή*. Καθεμία έχει διαφορετική λογική, φιλοσοφία και επίδραση στις σχολικές διαδικασίες, ειδικά σε σχέση με την υιοθέτηση των ΤΠΕ. Όμως ο ρόλος του διευθυντή του σχολείου στον 21ου αιώνα απαιτεί γνώσεις και ικανότητες που υπερβαίνουν την εξοικείωση με τις ΤΠΕ. Ο διευθυντής θα πρέπει να είναι ο εκπαιδευτικός ηγέτης της σχολικής κοινότητας, ώστε να έχει θετική επιρροή στους εκπαιδευτικούς και να μπορέσει να μεταδώσει ένα νέο όραμα, να προωθήσει κουλτούρα συνεργασίας για τη διαμόρφωση του κοινού σχεδίου δράσης, να έχει ευελιξία και ικανότητα κατανόησης των

σύγχρονων εκπαιδευτικών αλλαγών και να υιοθετήσει καλά θεμελιωμένες παιδαγωγικές αρχές, οι οποίες υποστηρίζουν στοχευμένες παρεμβάσεις και επιτεύγματα για τη διδασκαλία και τη μάθηση στο σχολείο του.

Η ισχυρή εκπαιδευτική ηγεσία είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να σχεδιαστεί και να υλοποιηθεί μια πολιτική ένταξης των ΤΠΕ στο πλαίσιο ευρύτερων αλλαγών και βελτίωσης του σχολείου. Η βιβλιογραφική επισκόπηση ανέδειξε τους εξής άξονες που κατευθύνεται η έρευνα σχετικά με την ψηφιακή εκπαιδευτική ηγεσία (Chang 2012· Claro et al., 2017· Ng, 2008· Peled, Kali & Dori, 2011· Tan, 2010· Tondeur et. al., 2008· Vanderlinde, van Braak & Dexter, 2012· Yehuda, Yael & Yehudit, 2011): α) όραμα ένταξης των ΤΠΕ στο σχολείο, β) σχεδιασμός κατάλληλου μοντέλου ένταξης ΤΠΕ, γ) ενθάρρυνση και ενίσχυση των εκπαιδευτικών, δ) προώθηση συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών και ε) υποστήριξη της επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών.

Ερευνητικός σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να μελετήσει τις απόψεις εκπαιδευτικών του Νομού Κορινθίας σχετικά με το ρόλο του διευθυντή-ηγέτη της σχολικής μονάδας σε σχέση με την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική πρακτική. Με βάση το θεωρητικό πλαίσιο και τη βιβλιογραφική επισκόπηση διατυπώθηκαν τα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

- Ποιες είναι οι απόψεις των εκπαιδευτικών για τον ρόλο του διευθυντή της σχολικής μονάδας σε σχέση με την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική πρακτική του σχολείου;
- Ποιες είναι οι προσδοκίες των εκπαιδευτικών από την εκπαιδευτική ηγεσία, ώστε να ξεπεραστούν δυσκολίες και να προωθηθεί η ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία του σχολείου τους;

Μεθοδολογία έρευνας

Η έρευνα απευθύνθηκε στους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Νομού Κορινθίας. Λόγω της εύκολης πρόσβασης των ερευνητών σε σχολικές μονάδες της περιοχής αυτής, ακολουθήθηκε δειγματοληψία χωρίς πιθανότητα (Creswell, 2016). Χρησιμοποιήθηκε ανώνυμο ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο, το οποίο φιλοξενήθηκε και διανεμήθηκε μέσω εγκατάστασης της ηλεκτρονικής πλατφόρμας Limesurvey, η οποία υποστηρίζεται από την Ομάδα Ηλεκτρονικής Μάθησης του Τμήματος Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

Σχετικό ηλεκτρονικό μήνυμα ενημέρωσης για την παρούσα έρευνα στάλθηκε σε όλες τις σχολικές μονάδες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αλλά και στους προσωπικούς λογαριασμούς εκπαιδευτικών, οι οποίοι ήταν διαθέσιμοι στους ερευνητές. Ανταποκρίθηκαν 632 εκπαιδευτικοί ενώ συμπληρώθηκαν πλήρως 202 ερωτηματολόγια, τα οποία συμμετέχουν στην παρούσα ανάλυση. Το δείγμα της έρευνας ήταν 202 εκπαιδευτικοί: 54 άνδρες (26,7%) και 148 γυναίκες (73,3%). Από αυτούς, 136 εκπαιδευτικοί (67,3%) υπηρετούσαν σε δημοτικά σχολεία και 66 (32,7%) στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το 43,6% των εκπαιδευτικών είχαν μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών ενώ το 48,5% είχαν επιμόρφωση στις ΤΠΕ Α' επιπέδου και το 41,1% επιμόρφωση Β' επιπέδου. Από τους συμμετέχοντες, 29 ήταν εν ενεργεία διευθυντές και 9 υποδιευθυντές σχολείων.

Αποτελέσματα

Απόψεις για το ρόλο και του διευθυντή στην ένταξη των ΤΠΕ

Στο Σχήμα 1 παρουσιάζεται η κατανομή των απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με τους παράγοντες που συμβάλλουν στην ένταξη των ΤΠΕ στα σχολεία. Παρότι ο ρόλος του

διευθυντή θεωρείται καθοριστικός για την ανάπτυξη της απαραίτητης υλικοτεχνικής υποδομής στο σχολείο, διαφαίνεται ότι οι απόψεις των εκπαιδευτικών του δείγματος συγκλίνουν στο ότι η ευθύνη και η συνακόλουθη ανάληψη πρωτοβουλιών για την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική πρακτική, αφορά πρωτίστως τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς και, ακολούθως, τον διευθυντή της σχολικής μονάδας και τους φορείς της πολιτείας.

Στο Σχήμα 2 παρουσιάζονται οι απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με τον ρόλο του διευθυντή, τις απαραίτητες πρωτοβουλίες και τη συμβολή του στην ένταξη των ΤΠΕ στη σχολική μονάδα. Οι παράγοντες που αναδεικνύονται σημαντικοί είναι η δυνατότητα του διευθυντή να διαμορφώσει μια νέα εκπαιδευτική κουλτούρα για τις ΤΠΕ, το στρατηγικό όραμα ένταξης των ΤΠΕ στο σχολείο, οι παιδαγωγικές αντιλήψεις και η εξοικείωση του διευθυντή με τις ΤΠΕ στην εκπαιδευτική πρακτική και τέλος, ο ρόλος του ισχυρού ηγέτη. Οι απόψεις των συμμετεχόντων συμφωνούν, σε μεγάλο βαθμό, με τα χαρακτηριστικά του αποτελεσματικού ψηφιακού ηγέτη, όπως αυτά αποτυπώνονται στη βιβλιογραφία (Claro et al., 2017· Peled, Kali & Dori, 2011).

Στο Σχήμα 3 παρουσιάζονται οι απόψεις των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών για τις προσδοκίες τους και τις πρωτοβουλίες που αναμένουν σχετικά με την ένταξη των ΤΠΕ στο σχολείο τους. Οι εκπαιδευτικοί αναμένουν περισσότερες πρωτοβουλίες υποστήριξης από τους φορείς τις εκπαίδευσης, συλλογικότητα και συνεργασία μεταξύ των συναδέλφων στο σχολείο αλλά και την ενθάρρυνση και υποστήριξη του διευθυντή της σχολικής μονάδας.

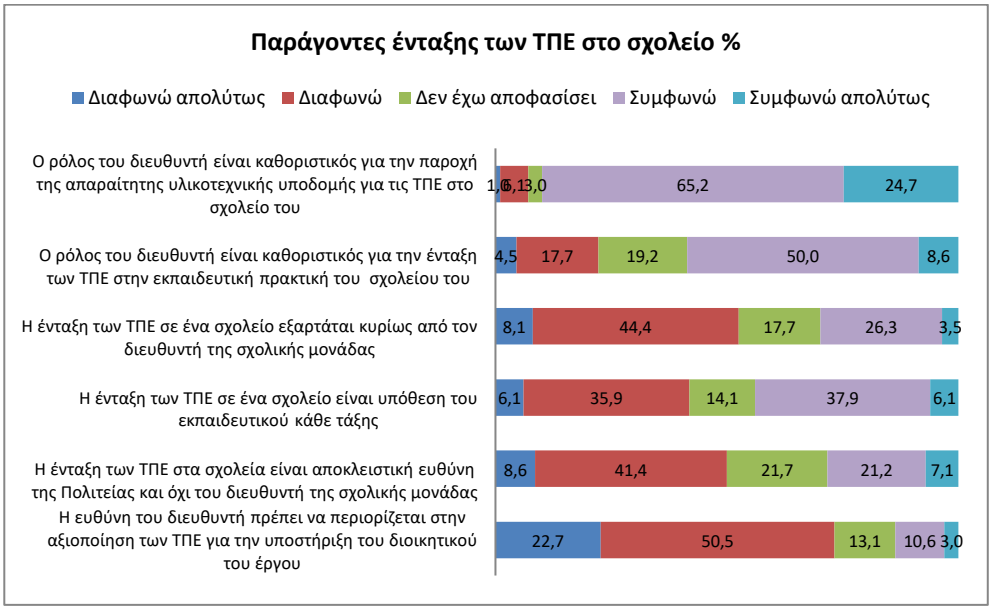

Σχήμα 1. Παράγοντες ένταξης των ΤΠΕ στα σχολεία

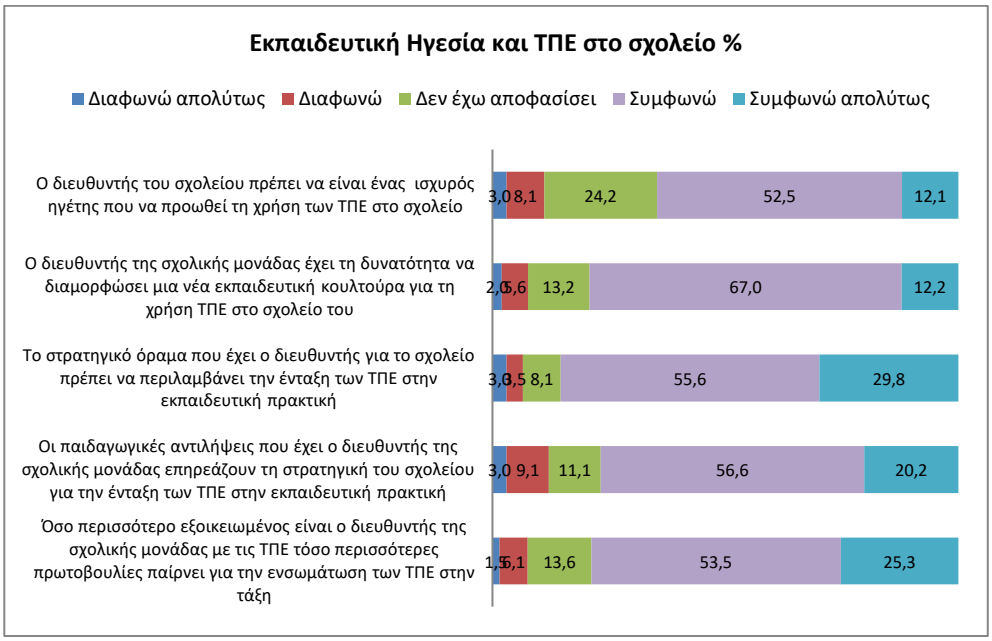

Σχήμα 2. Εκπαιδευτική ηγεσία και ένταξη των ΤΠΕ στο σχολείο

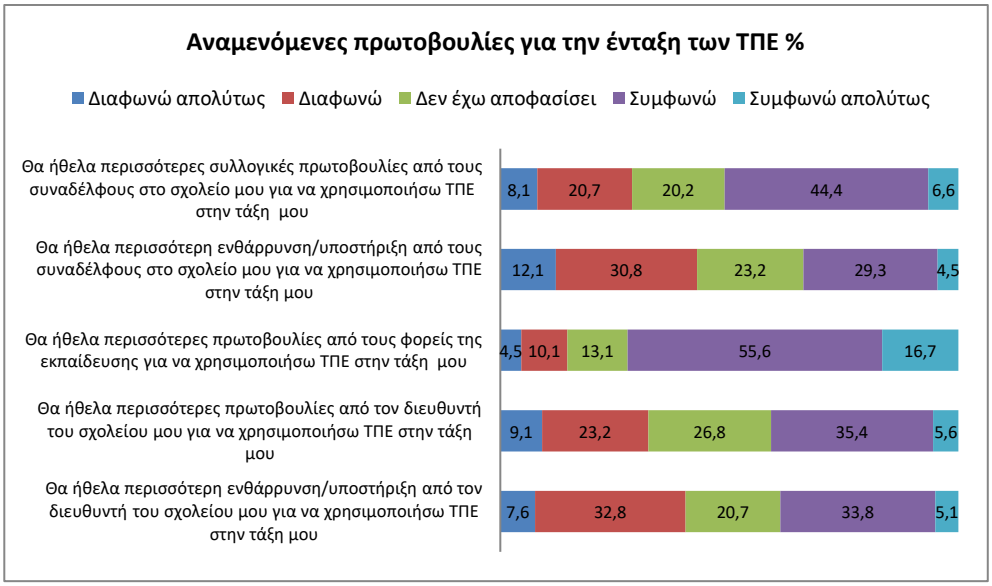

Σχήμα 3. Αναμενόμενες πρωτοβουλίες-υποστήριξη για την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική πρακτική

Πίνακας 1. Παραγοντική ανάλυση

Ερωτήσεις	Π1	Π2	Π3
Το στρατηγικό όραμα που έχει ο διευθυντής για το σχολείο πρέπει να περιλαμβάνει την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική πρακτική	,814		
Οι παιδαγωγικές αντιλήψεις που έχει ο διευθυντής επηρεάζουν τη στρατηγική του σχολείου για την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική πρακτική	,807		
Ο διευθυντής της σχολικής μονάδας έχει τη δυνατότητα να διαμορφώσει μια νέα εκπαιδευτική κουλτούρα για τη χρήση ΤΠΕ στο σχολείο του	,803		
Ο διευθυντής του σχολείου πρέπει να είναι ένας ισχυρός ηγέτης που να προωθεί τη χρήση των ΤΠΕ στο σχολείο	,784		
Όσο περισσότερο εξοικειωμένος είναι ο διευθυντής με τις ΤΠΕ τόσο περισσότερες πρωτοβουλίες παίρνει για την ενσωμάτωση των ΤΠΕ στην τάξη	,690		
Θα ήθελα περισσότερες πρωτοβουλίες από τον διευθυντή του σχολείου μου για να χρησιμοποιήσω ΤΠΕ στην τάξη μου		,918	
Θα ήθελα περισσότερη ενθάρρυνση/υποστήριξη από τον διευθυντή του σχολείου μου για να χρησιμοποιήσω ΤΠΕ στην τάξη μου		,868	
Θα ήθελα περισσότερες πρωτοβουλίες από τους φορείς της εκπαίδευσης για να χρησιμοποιήσω ΤΠΕ στην τάξη μου		,733	
Θα ήθελα περισσότερες συλλογικές πρωτοβουλίες από τους συναδέλφους στο σχολείο μου για να χρησιμοποιήσω ΤΠΕ στην τάξη μου			,926
Θα ήθελα περισσότερη ενθάρρυνση/υποστήριξη από τους συναδέλφους στο σχολείο μου για να χρησιμοποιήσω ΤΠΕ στην τάξη μου			,926

Εμπόδια και πρωτοβουλίες ένταξης των ΤΠΕ στο σχολείο

Το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε επίσης ερωτήσεις ανοικτού τύπου σχετικά με τα εμπόδια ένταξης των ΤΠΕ στο σχολείο και τις απαραίτητες πρωτοβουλίες του διευθυντή για την επίλυσή τους. Οι εκπαιδευτικοί του δείγματος ιεραρχούν ως κύριο εμπόδιο την ανεπαρκή υλικοτεχνική υποδομή και την έλλειψη κατάλληλου λογισμικού (63,9%), τους περιορισμούς των αναλυτικών προγραμμάτων και την έλλειψη επαρκούς χρόνου για την κάλυψη της ύλης (16,3%) και ακολούθως την ελλιπή επιμόρφωση (6,4%) και άλλους παράγοντες του σχολικού κλίματος.

Οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί θεωρούν απαραίτητες τις πρωτοβουλίες του διευθυντή για την επίλυση, σε κάποιο βαθμό, των παραπάνω εμποδίων. Πιο συγκεκριμένα, για την ανάπτυξη υλικοτεχνικής υποδομής (58,9%) και την ανεύρεση οικονομικών πόρων και χορηγιών (10,9%), για την επιμόρφωσή τους (12,4%) στην ενθάρρυνση-υποστήριξή που ο διευθυντής παρέχει στους εκπαιδευτικούς της σχολικής μονάδας (13,4%). Τέλος, το 10,9% των εκπαιδευτικών του δείγματος αναφέρθηκε στις ενδοσχολικές πρωτοβουλίες διάχυσης γνώσης μεταξύ εκπαιδευτικών και στη διαμόρφωση κλίματος-οράματος για την προώθηση της ένταξης των ΤΠΕ στο σχολείο.

Παραγοντική ανάλυση

Η παραγοντική ανάλυση (confirmatory factor analysis) ανέδειξε τρεις παράγοντες που διαμορφώνουν το πλαίσιο της εκπαιδευτικής ηγεσίας για την ένταξη των ΤΠΕ στα σχολεία. Ο πρώτος παράγοντας *Π1:Ηγετικός ρόλος του διευθυντή* προκύπτει ως συνισταμένη των πέντε πρώτων ερωτήσεων του Πίνακα 1. Εμφανίζει υψηλές φορτίσεις των συνιστωσών του, ιδιοτιμή=3,05, διακύμανση 60,97% και συντελεστή επάρκειας δειγματισμού ΚΜΟ=0,803 (p=,000). Ο παράγοντας *Π2: Προσδοκίες από τη διοίκηση*, με επάρκεια δειγματισμού ΚΜΟ=0,617 (p=,000), ιδιοτιμή 2,13 και ερμηνεύει το 71,14% της διακύμανσης. Οι δύο τελευταίες ερωτήσεις απαρτίζουν τον παράγοντα *Π3: Προσδοκίες από τους συναδέλφους*, με υψηλές φορτίσεις και

επάρκεια δειγματισμού KMO=0,500 (p=,000). Ο παράγοντας αυτός έχει ιδιοτιμή=1,17 και ερμηνεύει το 85,66% της διακύμανσης.

Συμπεράσματα

Τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης αποτελούν μια πρώτη απόπειρα αποτύπωσης των απόψεων εκπαιδευτικών της πράξης σχετικά με τη σχέση εκπαιδευτικής ηγεσίας και ένταξης των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία των σχολείων στη χώρα μας. Επιβεβαιώνοντας τα ευρήματα συναφών ερευνών της διεθνούς βιβλιογραφίας (Chang, 2012· Claro et al., 2017· Ng, 2008· Yehuda, Yael & Yehudit, 2011), οι εκπαιδευτικοί του δείγματος φαίνεται να σκιαγραφούν έναν διευθυντή-ηγέτη με όραμα για την ένταξη των ΤΠΕ, ο οποίος αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη τεχνολογικών υποδομών, τη συνεχή ενθάρρυνση των εκπαιδευτικών, την καλλιέργεια θετικών στάσεων και την ανάπτυξη κουλτούρας συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών στο σχολείο του.

Το πρώτο συμπέρασμα είναι ότι τα ευρήματά μας επιβεβαιώνουν ότι η ένταξη των ΤΠΕ στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δεν είναι ένα εύκολο εγχείρημα και δεν αρκούν ο κεντρικός σχεδιασμός της πολιτείας και τα συνήθη προγράμματα επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών. Οι εκπαιδευτικοί του δείγματος θεωρούν ως πρώτη προτεραιότητα την ανάπτυξη των τεχνολογικών υποδομών στα σχολεία ενώ εστιάζουν λιγότερο στα ζητήματα παιδαγωγικής και εκπαιδευτικού σχεδιασμού που, σύμφωνα με τη νεότερη βιβλιογραφία είναι περισσότερο σημαντικά για την ένταξη των ΤΠΕ στην καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική των σχολείων (Tsai & Chai, 2013· Vanderlinde, van Braak & Dexter, 2012). Από την άλλη μεριά, φαίνεται ότι αντιλαμβάνονται τη σημασία που έχει ένας διευθυντής με ικανότητες εκπαιδευτικού ηγέτη της σχολικής μονάδας, ο οποίος θέτει το στρατηγικό όραμα για την ένταξη των ΤΠΕ στο σχολείο, παίρνει πρωτοβουλίες και κατευθύνει ενέργειες, παρέχει ενθάρρυνση και ενίσχυση στους εκπαιδευτικούς και προωθεί μια κουλτούρα συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών του σχολείου.

Τα αποτελέσματά μας θα μπορούσαν να θεωρηθούν ενδεικτικά μιας κατάστασης που διαμορφώνεται στα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της χώρας, όμως το δείγμα μας δεν επιτρέπει να γίνουν ασφαλείς γενικεύσεις των συμπερασμάτων. Παρότι ακολουθήθηκαν επιλογές που διασφαλίζουν σε σημαντικό βαθμό τα ζητήματα εγκυρότητας και αξιοπιστίας, οι περιορισμοί της παρούσας έρευνας σχετίζονται με την επιλογή του δείγματος, τη φύση του ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου και τους περιορισμούς που έχουν οι ποσοτικές μελέτες. Οι μελλοντικοί μας ερευνητικοί σχεδιασμοί κατευθύνονται προς την υλοποίηση ποσοτικών και ποιοτικών μελετών με στελέχη της εκπαίδευσης, σχολικούς συμβούλους και επιμορφωτές προγραμμάτων επιμόρφωσης εκπαιδευτικών στις ΤΠΕ, με στόχο τη διερεύνηση του προβλήματος από διαφορετικές σκοπιές και την ανάδειξη σημαντικών παραγόντων του εκπαιδευτικού πλαισίου στη χώρα μας, οι οποίοι μπορούν να ενισχύσουν τις πολιτικές ένταξης των ΤΠΕ στα Ελληνικά σχολεία, προς όφελος των μαθητών και της μάθησής τους.

Αναφορές

Afshari, M., Bakar, K. A., Wong, S.L., Smah, B.A., & Foo, S. F. (2009). Technology and school leadership. *Technology Pedagogy and Education*, 18(2), 235-248.

Anderson, R., & Dexter, S. (2005). School technology leadership: An empirical investigation of prevalence and effect. *Educational Administration Quarterly*, 41(1), 49- 82.

Chang, I.-H (2012). The effect of principals' technological leadership on teachers' technological literacy and teaching effectiveness in Taiwanese elementary schools. *Educational Technology & Society*, 15(2), 328–340.

Claro, M., Nussbaum, M., López, X., & Contardo, V. (2017). Differences in views of school principals and teachers regarding technology integration. *Educational Technology & Society*, 20(3), 42–53.

Creswell, J. W. (2008). *Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research*. Boston: Pearson Education Inc. (4th ed.).

Dede, C. (2011). Reconceptualizing technology integration to meet the challenges of educational transformation. *Journal of Curriculum and Instruction*, 5(1), 4–16.

Ertmer P.A., Ottenbreit-Leftwich, A.T., Sadik, O., Sendurur, E., & Sendurur, P. (2012). Teacher beliefs and technology integration practices: A critical relationship. *Computers & Education*, 59, 423–435.

European Commission (2013). *Opening up Education: Innovative teaching and learning for all through new Technologies and Open Educational Resources*. Brussels.

Jimoyiannis, A. (2008). Factors determining teachers' beliefs and perceptions of ICT in education. In A. Cartelli & M. Palma (eds.), *Encyclopedia of Information Communication Technology* (pp. 321-334), Hershey, PA: IGI Global.

Jimoyiannis, A. (2010). Designing and implementing an integrated technological pedagogical science knowledge framework for science teachers' professional development. *Computers & Education*, 55, 1259–1269.

Jimoyiannis, A., & Komis, V. (2007). Examining teachers' beliefs about ICT in education: implications of a teacher preparation programme. *Teacher Development,* 11(2), 149–173.

Gurr, D. (2004). ICT, Leadership in Education and E-leadership. Discourse, 25(1), 113-124.

Kafyulilo, A., Fisse, P., & Voogt, J. (2016). Factors affecting teachers' continuation of technology use in teaching. *Education and Information Technologies*, 21(6), 1535–1554.

Koh, J. H. L., & Chai, C. S. (2014). Teachers clusters and their perceptions of technological, pedagogical content knowledge (TPACK) development through ICT lesson design. *Computers & Education*, 70, 222-232.

Ng, W. (2008).Transformational leadership and the integration of information and communications technology into teaching. *The Asia Pacific Education Researcher*, 17(1), 1-14.

OFSTED (2011). *ICT in schools: An evaluation of information and communication technology education in schools in England 2008-11*. London: Office for Standards in Education. Retrieved Dec 20, 2011, from http://www.ofsted.gov.uk/resources/ict-schools-2008-11.

P21 (2009). *Partnership for 21st Century Skills*. http://www.p21.org

Peled, Y., Kali, Y., & Dori, Y. J. (2011). School principals' influence on science teachers' technology implementation: A Retrospective analysis. *International Journal of Leadership in Education*, 14(2), 229-245.

Selwyn, N. (2011). *Schools and schooling in the digital age. A Critical analysis*. New York, NY: Routledge.

Tan, S.C. (2010). School technology leadership: Lessons from empirical research. In C.H. Steel, M.J. Keppell, P. Gerbic & S. Housego (eds.), *Proceedings of Ascilite 2010 "Curriculum, technology & transformation for an unknown future"* (pp.896-906). Sydney: Ascilite.

Tondeur, J., van Keer, H., van Braak, J., & Valcke, M., (2008). ICT integration in the classroom: Challenging the potential of a school policy. *Computers & Education*, 51, 212–223.

Tsai, C.-C., & Chai, C. S. (2013). The "third"-order barrier for technology integration instruction: Implications for teacher education. *Australasian Journal of Educational Technology*, 28(6), 1057-1060.

US Department of Education (2010). *Transform American education: Learning powered by technology*. Washington, DC: Office of Educational Technology, US Department of Education, Retrieved 15 April 2018, from http://www.ed.gov/sites/default/files/netp2010.pdf.

Vanderlinde, R., van Braak, J., & Dexter S., (2012). ICT policy planning in a context of curriculum reform: Disentanglement of ICT policy domains and artifacts. *Computers & Education*, 58, 1339–1350.

Voogt, J., Erstad, O., Dede, C., & Mishra P. (2013). Challenges to learning and schooling in the digital networked world of the 21st century. *Journal of Computer Assisted Learning*, 29(5), 403-413.

Yee, D. L. (2000). Images of school principals' information and communications technology leadership. Technology. *Pedagogy and Education*, 9(3), 287-302.

Yehuda, P., Yael, K., & Yehudit, J. D. (2011). School principals' influence on science teachers' technology implementation: a retrospective analysis. *International Journal of Leadership in Education*, 14(2), 229-245.

Ψηφιακό Σχολείο (2015). http://dschool.edu.gr.